

Utvärdering av ”Mål för det drogpolitiska arbetet i Lerums kommun”

Bakgrund

En arbetsgrupp inom Visions och Utvecklingsnämnden för Samhällets Omsorger har fått uppdraget av nämnden att utvärdera det drogpolitiska arbetet i Lerums kommun. Uppdraget har i huvudsak skett under hösten 2009.

Som bakgrund har vi dokumentet KS04.164 760 (bilaga 1) som antagits av Kommunfullmäktige, Kf §8/06. Till fullmäktigeprotokollet har förts en notering: *”Respektive nämnd ska utforma och redovisa sina handlingsplaner före september månad 2006, och att elevråden på 6-9 skolorna och gymnasiet i Lerums kommun ska vara delaktiga i processen att ta fram dessa handlingsplaner.”*

Syfte

Syftet med utvärderingen har varit att undersöka hur det drogpolitiska arbetet fungerat ur ett medborgarperspektiv relaterat till det övergripande målet:

”Invånarna i Lerum skall inte fara illa av alkohol och andra droger” samt de prioriterade områdena:

- Minska antalet missbrukare
- Senarelägga alkoholdebuten
- Tydliggöra föräldraansvaret
- Drogfria alternativ för ungdomar

Metod

Utvärderingen har skett dels genom dialog och dels genom omvärldsbevakning, litteraturstudier och samtal med folkhälsostrateg och samordnaren för det brotts- och drogförebyggande arbetet.

Datum
2010-05-27

Urval och genomförande

För att få en bild av hur kommunens drogpolitiska arbete uppfattas av medborgarna har dialog förts med ungdomar och föräldrar, idrottsföreningar och stödföreningar.

En nät-enkät användes till idrottsföreningarna.

Vi har besökt föreningar i kommunen som stöttar personer med alkoholproblem; IOGT/NTO och Ria. Vi gjorde också ett studiebesök i Härryda, där man stöttar barn och ungdomar till föräldrar med alkoholberoende eller andra problem. Vi besökte därefter en liknande verksamhet i Lerum. Med undantag av detta studiebesök har inga fler besök gjorts inom Individ- och familjeomsorgens många förebyggande eller stöttande verksamheter.

Vi har i denna utvärdering fokuserat på *medborgarna*; ungdomarna, föräldrarna, föreningslivet; och hur de uppfattar kommunens insatser

Som stöd i dialogen har vi använt oss av samtalsmallar (bilaga 2), så att liknande frågor ställts till de personer och verksamheter vi besökt.

Vi har medvetet haft dialogerna på plats, så att de vi samtalat med har kunnat vara ”på hemmaplan”. Det har sannolikt gjort dialogen mer öppen och också gett oss politiker större kunskap.

Resultatredovisning

Dialog på fritidsgård en vardagskväll (10-12 ungdomar)

Intresserade ungdomar i ett samtal där vi vuxna enbart gjorde korta inpass. De fick informationen om att vi samma kväll också skulle samtala med 9:ans föräldrar om alkohol och andra droger. T.o.m. årskurs 1 på gymnasiet är man välkommen till gården.

Resultat:

- Viktigt att föräldrar sätter upp regler, det är ett bevis på att de bryr sig.
- Om man inte vill vara med eller inte platsar i en förening finns det inte mycket att göra i Lerum för de lite äldre ungdomarna. Då måste man ta sig till stan.
- Om man vill ha tag på ”varor” så är det enkelt: Det är bara att slå en signal.

Datum
2010-05-27

Gruppsamtal med gymnasieelever med efterföljande "korridorsnack" (c:a 15+10 elever)

Lektionstid, "livskraftsundervisning", med en lärlingsklass, årskurs 1

- Grupptricket för att pröva alkohol är stort och som störst i årskurs 8, 13-14 årsåldern.
Sedan avtar nyhetens behag. Man har erfarit nackdelarna, men alkoholen är fortfarande en stor och viktig del av elevernas sociala liv. Man utesluts inte ur gänget om man avstår, men man behöver nog en kompis som stöttar.
- Visst finns det drogfria miljöer i kommunen, förskolor, fritidsgården, föreningarna, kyrkan; men det handlar om ålder.
- Man uttrycker samma önskemål som ungdomarna på gården: en drogfri verksamhet för den äldre tonårsgruppen borde finnas. Det är viktigt att det finns platser, där man bara kan slappna av och "tjôta".
- Det finns också saker som är bra! Vattenpalatset med bowling och styrketräning och bubbelpoolen efteråt.
- Skolan är bra! Vi tror på Lerum!
- ...och så är det bra att bo i Sjövik, "för dit kommer inga bilar där man langar alkohol från bagageluckan".

I korridoren intervjuades två grupper elever

- Svaren på drogfria miljöer var samma som förut; skola, fritids, dagis, och här kom även "hemma" med. Varpå en av eleverna frågande sade "Hemma???" och alla lämnade samtalet för lektionstid.
- Konstruktiva idéer från eleverna: proffsföreläsare med påföljande "pratgrupper". "Samtalsgrupper är bra!"
- Det är inte mycket man kan göra för att hejda konsumtionen av alkohol.
Det hör ungdomen till att dricka!

Samtal med föräldrar (c:a 15 personer)

Samtalen skedde under två kvällar i samband med föräldramöten i årskurs 9

- Informationen i skolan är bra, man kände till det preventiva arbetet med ÖPP (* se nedan), men man behöver veta mer, gärna innan problemen uppstår.
- Föräldrar har olika värdegrunder i sitt förhållande till ungdom och alkohol. En förälder i samtalsgruppen tyckte det var ok att bjuda ungdomar hemma, men grupptricket bland övriga föräldrar var starkt. Man ska inte bjuda hemma!
- Man utgår från att det är drogfria miljöer på fritidsgården och inom föreningslivet mm där ungdomar vistas på sin fritid.

Datum
2010-05-27

- ”Rosa skyltarna” om langning i samband med evenemang vid storhelger är bra. Att de får ”blåsa” i samband med Lusserocken likaså.
- Drogvaneundersökningen bland ungdomarna är av intresse och man ville kunna ta del av den på nätet.
- Det är för få vuxna som tar ansvar och nattvandrar. Här behövs fler.

Man talar om de ”kontinentala” dryckesvanor som vi tagit över. Det är ok med ett glas lite nu och då, samtidigt som vi fortsätter vårt svenska festande till helgen. Man talar om de större förpackningarna, 3-litarna, och trenden med de allt större glasen.

”Man får vara observant på sig själv, så det inte blir för mycket”. Men så länge man skjutsar ungarna är det knappast någon fara.

* Örebro preventionsprogram (ÖPP) är en föräldramötesmetod som vänder sig till föräldrar med barn i grundskolans senare skolår. Programmet syftar till att påverka föräldrars förhållningssätt till ungdomars drickande och sprida information om hur man som föräldrar kan agera för att hindra tidig alkoholdebut och berusningsdrickande bland ungdomar. ÖPP är utvecklat av forskare vid Örebro universitet. Från och med hösten 2008 har Örebro kommun det nationella samordningsansvaret för utbildning och nationell spridning av programmet. Idag används ÖPP i samtliga län i Sverige och är även spritt utanför landets gränser.

Nätenkät till idrottsföreningar (11 föreningar har svarat)

En enkät med fem frågor sändes ut till idrottsföreningar i november 2009. Vi skickade inte ut någon påminnelse och svarsfrekvensen blev 11 föreningar av 40 tillfrågade svarade. Svaren är dock intressanta och bifogas vår rapport. Påpekas kan att 81% uppger att de inte vet om att Lerums kommun arbetar aktivt för att höja debutåldern för alkohol. (Bilaga 3)

Samtal med stödföreningar, IOGT/NTO och Ria

- Samstämmigt att man upplever att kontakterna med kommunansvariga under senare år varit för få.
- IOGT/NTO ställer frågor till oss om hur det drogpolitiska arbetet i kommunen fortgår. Hur jobbar man med föreningslivet idag?
- Regionalt har föreningen ett utbildningsprogram att erbjuda. Det visar bl.a. hur ett aktivt drogförebyggande arbete spar såväl liv som pengar.
- Inriktningen mot ungdomar viktig, men man får inte glömma de vuxna. ”Som föräldrar gör – så gör barnen.”

Vi informerar i vår tur om drogsamordnaren och arbetet i kommunen och etablerar kontakt dem emellan.

Datum
2010-05-27

Ria erbjuder frukost fem dagar i veckan. Här finns sysselsättning, men också en social gemenskap, som dessa gäster sällan möter i sin omgivning. Citat från en *Ria*-gäst, som klarat av flera nyktra veckor: "Det här är det enda stället där jag alltid känner mig väl mottagen."

- Kraven på missbrukarna borde ökas i ett tidigt skede. Uppföljningen borde bli tydligare efter en "avgiftning"; Inte sällan blir det samma beteende efter några veckor.

Besök på Kraftkällan och Ryggsäcken

Sedan 2003 bedriver ***Kraftkällan*** i Härryda kommun gruppverksamhet för barn och ungdomar med någon nära anhörig som har/har haft missbruksproblem.

Verksamheten har nu utökats till att även omfatta psykisk ohälsa och också stöd för barn där föräldrar har samarbetssvårigheter efter skilsmässa.

Målet är att ge barnen och ungdomarna möjlighet och redskap till att finna nya och bättre sätt att handskas med tillvaron genom att:

- möta andra barn och ungdomar i grupp, vilka befinner sig i samma eller liknande situation

- känna igen, acceptera och dela med sig av egna känslor och behov

- lära sig om alkohol och drogberoende

- tycka om och respektera sig själv

Barnen är i åldern 6-18 år och man träffas en gång i veckan under 10-16 veckor beroende på de olika behoven. Det händer att man har kö till platserna, ibland beroende på att ansökningarna har varit i för spridda åldrar. För närvarande har man personal motsvarande två heltidsanställda. Man vill på sikt också kunna erbjuda föräldragrupp.

Man träffas i en "vanlig" lägenhet med kök, vardagsrum, mysrum och börjar alltid med en fikastund. Rutiner är viktigt för de här barnen.

Kraftkällan går ut aktivt på allmänna platser och sprider information om sin verksamhet. De har också annonserat i lokaltidningen och bjudit in pressen för att ta del av och skriva om deras verksamhet. Man har regelbundna studiebesök för professionella och också skolaktiviteter.

Utvärderingar sker kontinuerligt. Svaren från barnen om hur det har gått för dem under perioden på ***Kraftkällan*** är ömsom sorgliga ömsom roliga, men rörande hjärtskärande.

Ryggsäcken arbetar med barn till missbrukande föräldrar, ofta ensamstående mammor.

Här finns två personal med vardera 10 tim/veckan. Även här bedrivs verksamheten i en för ändamålet inredd trerumslägenhet.

För närvarande har man en grupp om fem barn i åldern 7-10 år.

Datum
2010-05-27

Barnen bor i flera kommundelar och hämtas på plats. Gruppen träffar handledarna en dag i veckan under 22 veckor, från september till slutet av mars.

Barnen vet precis när föräldern är på väg in i en "period". Normen för barnen är föräldrarnas beteende. Samtidigt vet barnen att deras hemliv inte är bra, men det är inget man pratar med andra om. Det lossnar i gruppen efter ett tag och barnen trivs.

Att ge dem hopp och positiva framtidsbilder är viktigt, för de här barnen har ingen framtidstro. De lever i det osäkra nuet för jämnan.

Pedagogiken på Ryggsäcken är utformad efter Rädda Barnen, St Lukasstiftelsen m fl. och även egna erfarenheter. Man bygger rutiner; fika och mysstund, pratar, ritar och målar. Små konstverk som säger väldigt mycket om hur de mår, känner och tänker runt familjelivet.

Ryggsäcken har ett bra samarbete med individ och familjeomsorgens mottagningsenhet.

Lägerverksamhet arrangeras 3-4 helger per termin.

Marknadsföring av Ryggsäcken behövs nog, men man vågar inte. Då kanske det blir för många som söker sig dit. Det kunde ha varit fler barn i årets grupp. Man har erfart att föräldrar som känner till verksamheten rekommenderat Ryggsäcken till andra, som har det här behovet av stöd.

Uppföljning av beslut

I Kf §8/06 gav man nämnderna i uppdrag att före september 2006 utforma och redovisa sina handlingsplaner för det drogpolitiska arbetet och att elever också skulle vara delaktiga i processen.

- Här har vi funnit lärandeförvaltningens (barn och ungdom, utbildning och kulturnämnden), socialförvaltningens och vård- och omsorgsförvaltningens dokument.
- 6-9 skolorna var delaktiga i en omfattande enkät som redovisats under rubriken "Sammanställning av svar på elevenkät om drogattityder och -vanor till Lerums kommun 6-9-skolor". Den är mycket läsvärd och ger, som författarna påpekar "en vägledning i hur unga i vår egen kommun tänker med avseende på droganvändning"

Tilläggas bör att i mars 2009 beslutade kommunstyrelsen i ett tilläggsavtal med Hälso- och sjukvårdsnämnd 6 om att samordna det tvärsektoriella arbetet när det gäller det brotts- och drogförebyggande arbetet. "*För att kunna utveckla arbetet krävs det att vi vet vad som görs idag samt att alla aktörer blir medvetna om vem som gör vad och därigenom kan hitta vägar för att samverka.*"

- En samordnartjänst, drogsamordnaren, driver frågan i ett nätverk där många olika aktörer inom och utom kommunen ingår. Här deltar exempelvis polismyndigheten, kommunledning, m fl.

Datum
2010-05-27

Arbetsgruppens slutsatser och rekommendationer

När det gäller Kommunfullmäktiges *övergripande mål och prioriterade områden* kan vi från våra samtal med medborgarna dra följande slutsatser.

- Det övergripande målet är för allmänt hållet för att på ett bra sätt kunna vara styrande för arbetet
- De prioriterade områdena fungerar bra att utgå ifrån
- Det drogpolitiska arbetet i kommunen har haft effekt genom att skolorna använder ÖPP (Örebros Preventions Program) som bl.a. har som mål att senarelägga alkoholdebuten. I ÖPP ingår även information till föräldrar med barn på högstadiet. Många föräldrar känner till att preventionsarbetet pågår.
- Föräldrar vill och kan ta större ansvar, men behöver mer kunskap. Man vill t ex kunna informera sig om ”Drogvaneundersökningen”, som utförs på högstadiet och i gymnasiet
- Ungdomarna tycker det är viktigt att föräldrar bryr sig om och vill också se föräldrar som goda exempel
- Det finns uppskattade drogfria miljöer vid sidan av föreningslivet, t ex Vattenpalatset
- Ungdomarna vill ha fler drogfria miljöer i kommunen för åldersgruppen 16-19 år
- Det är lätt att få tag på ”varor” när man så önskar
- Det pågår ett intensivt arbete inom kommunen för att ta hand om dem som råkar illa ut av missbrukets följder, inte minst från de stöttande föreningarna
- Samarbetet med idrottsföreningarna kan utökas.

Diskussion

- Det är viktigt att det drogförebyggande arbetet fortgår och att samordnare finns som spindel i nätet så att insatserna kan ge maximal effekt
- Låt de vuxna ta del av ungdomars tankar kring alkohol- och droger. Tillkännage Drogvaneundersökningen. Marknadsför ”Ryggsäcken”.
- Finn samarbetsformer med kommunens idrottsföreningar när det gäller det drogförebyggande arbetet.
- Vad beträffar *det övergripande målet* som Kommunfullmäktige antagit för det drogpolitiska arbetet i Lerums kommun: ”Invånarna i Lerum skall inte fara illa av alkohol och andra droger” är det ett högst opreciserat och föga mätbart mål. Vi önskar att man rubricerar målet på ett helt annat sätt.

Datum
2010-05-27

I utvärderingsgruppen för ”Mål för det drogpolitiska arbetet i Lerums kommun” har sex ledamöter från nämnden deltagit.

Vi har i stort följt det program som nämnden tagit fram under våren 2009.

Budgeten har hållits inom ramarna, mycket tack vare att vi ibland kunnat utföra fler uppdrag vid samma tidpunkt och att de gemensamma arbetsmötena skett i samband med nämndsammanträden. I snitt har tre ledamöter deltagit vid varje dialogtillfälle.

Tidsramarna har vi inte riktigt kunna följa; eftertänksamhet och dokumentation tar tid.

Det har varit ett krävande, men mycket lärorikt uppdrag.

Och sist men inte minst: Vi har mött ett stort engagemang och intresse från dem vi intervjuat.

För utvärderingsgruppen

Ann-Mari Törnell C, gruppleddare, Anette Holgersson V, vice gruppleddare,
Sven-Arne Hermansson KD, Gunilla Nilsson M, Elisabeth Sandén MP, Lars-Erik
Svensson S